

‘Lichtend voorbeeld in Europa’

Afluisteren in Duitsland

Zeger Luyendijk, journalist

De Duitse advocaat is goed beschermd tegen de afluistermanie van Duitse officieren van justitie en ‘Kriminalpolizei’, die via een *Anwalt* gemakkelijk aan bewijsmateriaal willen komen. Het afluisteren van een advocaat – telefonisch of door middel van microfoontjes in woningen – is in Duitsland verboden, het doorzoeken van zijn kantoor of het in beslag nemen van dossiers buitengewoon lastig.

‘Zo langzamerhand is Duitsland een lichtend voorbeeld in Europa als het om de bescherming van de advocatuur gaat,’ zegt de Duitse advocaat Eberhard Kempf, die voor het Deutscher Anwaltverein (DAV) waakt over de handelingsvrijheid van de meer dan 100.000 advocaten in Duitsland. ‘Dat is opmerkelijk, want zes jaar geleden leek het er nog op dat een advocaat in Duitsland ernstig in de uitoefening van zijn beroep zou worden belemmerd.’

In 1998 had de Bondsdag de onschikbaarheid van de privé-sfeer uit de grondwet geschrapt om het afluisteren van gesprekken in woningen – de zogenoemde Grossen Lauschangriff – mogelijk te maken. Afluisteren was ontdekt als wondermiddel in de bestrijding van de georganiseerde misdaad door de toenmalige regering van CDU en FDP. Het straffe middel kreeg steun van SPD en Groenen, die zich in de aanloop naar verkiezingen dat jaar wilden profileren als ‘law and order’-partijen. Van het afluisteren hadden de bondsdagleden zichzelf, geestelijken en strafpleiters uitgezonderd. Alle andere beroepen met een ‘Zeugnisverweigerungsrecht’ konden wel afgeluisterd worden, tot grote woede van de Duitse journalistiek en advocatuur. De huidige Bondskanselier Gerhard Schröder – toen nog minister-president van de deelstaat Nedersaksen en zelf advocaat – verwierp kritiek van de geschre-

ven pers smalend als ‘onzin’.

Maar tegen de wet werden diverse klachten ingediend bij het Constitutionele Hof in Karlsruhe (Verfassungsgericht) dat vorig jaar maart uiteindelijk bepaalde dat grote delen van de wet tegen de ‘menselijke waardigheid’ (Menschenwürde) stuitten. De bezwaren golden niet zozeer de wijziging van het grondwetsartikel zelf, maar vooral de veranderingen in de Strafprozessordnung (StPO) die het afluisteren regelden. Zo vond het Hof dat het afluisterwapen veel te snel voor relatief onbenullige misdrijven ingezet kon worden en scherpte de criteria aan (uitsluitend bij misdrijven waarop vijf jaar cel of meer staat). Verder bepaalde het Hof dat gesprekken tussen nauwe verwanten alleen opgenomen mochten worden als alle betrokkenen ook verdachten waren. Zo niet, dan moest het apparaat uitgezet worden door een ambtenaar.

‘Het Hof heeft het afluisteren op zichzelf goedgekeurd,’ zegt Eberhard Kempf. ‘Maar wel duidelijk beperkt en moeilijker gemaakt. Jammer genoeg zei het niets over het afluisteren van advocaten en andere beroepen met ‘Zeugnisverweigerungsrecht’. Duidelijk was alleen dat gesprekken met de verdediger van de verdachte niet mochten worden afgeluisterd, voor de rest moest de wetgever zelf maar uitmaken wat hij wilde.’

Daarmee kwam de hele zaak weer terug in de Bondsdag en in de lange discussie die daarop volgde zette de SPD na lang aarzelen een grote stap door een afluisterverbod voor alle beroepen met ‘Zeugnisverweigerungsrecht’ af te kondigen, nadat eerst nog grote commotie was ontstaan over een poging het tegenovergestelde door de Bondsdag te krijgen.

‘Voor advocaten geldt nu dat zij niet afgeluis- terd mogen worden zolang ze niet zelf beschuldigd of verdacht worden van een misdrijf,’ zegt

Eberhard Kempf

Eberhard Kempf. ‘Daarbij geldt weer dat de verdenking bijzonder zwaar moet zijn. De toestemming voor het afluisteren van woningen kan niet zonder meer door elke rechter worden gegeven, maar alleen door een rechtergremium van een Landgericht. Dat maakt het al lastig genoeg, maar de regeling is nu ook zo gecompliceerd dat de politie duidelijk alleen in de zwaarste gevallen naar het afluisterinstrument zal grijpen. Er moet namelijk altijd iemand bij zitten om de gesprekken aan te horen en de opdracht geven de registratie te staken of weer te beginnen. Het leidt ertoe dat het middel spaarzaam wordt ingezet. In het jaar voorafgaand aan de uitspraak van het Hof is de Grossen Lauschangriff slechts 36 keer gebruikt, sinds 1998 128 keer. En het heeft nauwelijks tot een groter aantal ophelderingen bijgedragen.’

De Duitse politie kan nauwelijks kantoren van advocaten doorzoeken. ‘Omdat een advocaat nu eenmaal ook de wettelijke plicht heeft te zwijgen over zijn client,’ zegt Kempf, ‘krijgt de politie nauwelijks goedkeuring voor een doorzoeking, tenzij de advocaat ervan verdacht wordt medeplichtig te zijn aan een misdrijf. Maar dat gebeurt zeer weinig. Gelukkig wordt er ook zeer weinig misbruik van gemaakt door de politie, bijvoorbeeld door een advocaat snel van iets te beschuldigen om door zijn dossiers te kunnen graven. Over het algemeen gedraagt de politie zich zeer correct tegenover de advocatuur. Maar het is duidelijk dat een goede wettelijke bescherming daarbij helpt.’

AGENDA

Identiteitsfraude

Het Juridisch Genootschap 's-Hertogenbosch organiseert dinsdag 6 september a.s. een bijeenkomst over identiteitsfraude: mr. A.L. Speijers, officier van justitie en Hoofd van de Afdeling Onderzoek en Expertise van het Functioneel Parket gaat op de verschillende vormen van dit verschijnsel in. Aan de orde komen o.a. bestrij-

ding en beheersing van de toenemende criminaliteit op het gebied van documenten als huwelijksakte en reisdocumenten in combinatie met andere gegevens, ten behoeve van bijvoorbeeld het aannemen van een valse identiteit of het leeghalen van een bankrekening.

De bijeenkomst begint om 20.00 uur en vindt plaats in Hotel Mövenpick, Pettelaarpark 90, 's Hertogenbosch. Aanmelding: uiterlijk 31 augustus a.s. bij mr. R.E. Koopman, secretaris van het genootschap, tel. 0411-675 533, e-mail koopman@bogaertsengroenen.nl